

SENTÈNCIA

En nom del Poble Andorrà.-

A la vila d'Andorra la Vella, el 24 d'abril del 2018

Reunida la Sala Civil del M.I. Tribunal Superior de Justícia d'Andorra, sota la presidència del M.I. Sr. Joan Manel ABRIL CAMPOY i els magistrats M.I. Sr. Vincent ANIÈRE i M.I. Sra. Eulàlia AMAT LLARI, ha adoptat la resolució següent:

ANTECEDENTS DE FET

I.- Mitjançant escrit presentat en l'audiència celebrada el 5 de juny de 2015, i prèvia petició de citació a judici enregistrada el 10 d'abril del mateix any, la representació processal de la Sra. M.R.N.S. interposà demanda, a tramitar pel procediment ordinari i en reclamació del dret a la quarta trebel·liànica, contra el Sr. J.N.S., en la què, després d'exposar la fonamentació fàctica i jurídica que entenia d'aplicació al cas, suplicava dictar sentència d'acord amb la pètitja que es transcriu a continuació:

“DEMANO

Que havent presentat aquest escrit, amb els documents que l'acompanyen, es digni admetre'l i en mèrits del mateix, tingui per interposada demanda de judici civil verbal, pel procediment ORDINARI en demanda de declaració del dret de la Sra. R.M.N.S., en tant que hereva fiduciària, a detraure la quarta trebel·liànica dels béns

de l'herència de la seva difunta mare i determinar el càlcul de la quarta Trebel·liànica i d'adjudicació dels béns corresponents a l'import i de reconeixement del dret a l'atorgament de la corresponent escriptura d'adjudicació de bens en pagament de la quarta trebel·liànica, contra el Sr. J.N.S., seguir el judici pels seus tràmits, i en el seu dia dictar Sentència, per la qual:

1.- declarar que la Sra. R.M.N.S. té dret a detraure de l'herència de la seva difunta mare la quarta trebel·liànica calculada en funció de la valoració dels béns de l'herència al moment de la defunció de la Sra. R.S.D. i declarar que la meva poderdant té el dret de detraure la quarta trebel·liànica en varis cops;

2.- determinar el valor dels bens sobre els quals s'ha de calcular aquesta quarta Trebel·liànica;

3.- reconèixer a la Sra. R.M.N.S. el dret a detraure els béns de l'herència que ella interessi per adjudicar-se'ls lliures del gravamen fideïcomissari, en pagament de la quarta trebel·liànica que li correspongui;

5.- Concedir autorització judicial a la Sra. R.M.N.S. per . atorgar la corresponent escriptura notarial de detracció i adjudicació de béns lliures del gravamen de fideïcomissari en pagament de la quarta trebel·liànica

6.- que s'imposi al Sr. J.N.S. el pagament les costes judicials causades per la tramitació del present procediment, atesa la seva oposició injustificada a les pretensions de la meva poderdant, inclosos els honoraris d'advocat i procurador, i altres despeses que portin causa de la tramitació del present litigi fins l'efectiva execució de Sentència.”

II.- Que en l'audiència celebrada l'11 de setembre de 2015, i després que les parts presentessin de mutu acord tres ajornaments, la representació processal de l'adversa, va contestar a la demanda formulada, i després d'exposar l'argumentari fàctic i la fonamentació jurídica que entenia d'aplicació al cas, suplicava dictar sentència d'acord amb la següent part petitòria:

“SUPLICO

Que havent per presentat aquest escrit, es digni admetre' l, i en els seus mèrits, vulgui tenir per CONTESTADA LA DEMANDA formulada per la senyora M.R.N.S. contra el senyor J.N.S., seguir el procediment pels seus tràmits, obrir-lo a proves i, en el seu dia, previ el tràmit de conclusions, dictar Sentència, amb caràcter principal, estimant l'excepció de prescripció de l'acció.

Subsidiàriament, desestimant íntegrament la Demanda formulada per l'adversa i condemnant a la senyora M.R.N.S. a pagar les costes judicials ocasionades, inclosos els honoraris d'Advocat i Procurador que han hagut d'intervenir per la seva reclamació.

I més subsidiàriament, en el negat i hipotètic cas de què s'estimés que l'agent gaudís del dret a la quarta trebel·liànica, interessa a aquesta part que aquest Hble. Tribunal vulgui dictar Sentència estimant que la seva detracció o reclamació caldrà fer-la al fideïcomissari o fideïcomissaris,

i) en el moment en què es pugui donar per produïda la condició sine liberis estipulada per la causant,

ii) sobre el valor d'una quarta part dels béns relictos fideïcomesos,

iii) en el moment, o posteriorment, a la delació fideïcomissària dels béns fideïcomesos a favor dels fideïcomissaris, però no abans; i,

iv) mitjançant l'opció del fideïcomissari de pagar la quarta trebel·liànica escollint entre una porció dels béns relictos fideïcomesos o una suma dinerària equivalent al seu valor.

Així mateix, en qualsevol cas, vulgui condemnar a la senyora M.R.N.S. a pagar les costes judicials ocasionades, inclosos els honoraris d'Advocat i Procurador d'aquesta part."

III.- Les parts concernides van replicar i duplicar en la forma acostumada, d'acord amb el que disposa l'article 2 del Decret de l'1 de maig de 1922.

IV.- La Sentència dictada per l'Hble. Tribunal de Batlles de data 4 de setembre del 2017 va decidir:

"PRIMER.- Desestimar la demanda formulada per la representació processal de la Sra. M.R.N.S. contra el Sr. J.N.S.

SEGON.- Condemnar en costes a la part agent incloses les derivades d'advocat i procurador."

V.- Contra l'esmentada resolució formula recurs d'apel·lació la representació processal de la Sra. M.R.N.S. i, en virtut dels arguments que exposa en les seves conclusions, sol·licita la seva revocació, la desestimació de l'excepció de prescripció plantejada per l'adversa i, una volta examinat el fons de la qüestió litigiosa, donant lloc a les pretensions de la seva mandant i condemnant a la defenent al pagament de les costes de les dues instàncies. Subsidiàriament, sol·licita que, en cas de desestimació del fons del recurs, es revoqui la imposició de les costes d'instància a la seva mandant i no es faci

tampoc especial pronunciament pel que fa a les d'aquesta alçada, atesa la dificultat de la qüestió litigiosa i la manca de jurisprudència dels Tribunals andorrans sobre aquesta qüestió.

Ha actuat com a magistrat ponent la M.I. Sra. Eulàlia AMAT LLARI

FONAMENTS DE DRET

I.- Ha quedat acreditat a les actuacions que en data 8 de setembre del 1976 la Sra. R.S.D. va atorgar testament notarial en el què llegava al seu espòs, el Sr. J.N.C., els diners que pertanyien a la testadora, es trobessin a on es trobessin, i l'usdefruit vitalici de tots els restants béns relictos per ella i, salvant el precedent llegat, prelegava als seus fills, els Srs. J.N.S. i M.R.N.S., la casa propietat de la testadora situada a la població andorrana de Sant Julià de Lòria, distribuint-la d'acord amb els criteris que assenyalava, i, salvant els anteriors llegats i prelegats, instituïa hereus universals els seus dos fills, precisant que si la seva filla M.R.N.S. morís sense deixar fills, o un o més descendents legítims d'aquests, els béns de naturalesa immoble que li corresponguessin com prelegat, o com herència, passessin al seu germà, el Sr. J.N.S., o, en defecte d'ell, als seus descendents legítims (foli 17).

Consta igualment a les actuacions que la Sra. R.S.D. va morir a Sant Julià de Lòria el dia 9 d'octubre del 1977 (foli 24) i que, en data 28 d'abril de 1978, els Srs. J.N.C. i J.N.S. i la Sra. M.R.N.S. van comparèixer davant de Notari enumerant quins eren els béns i drets relictos per la Sra. R.S.D. i procedint a l'adjudicació de la seva herència, corresponent al Sr. J.N.C. l'usdefruit vitalici dels béns i drets dels què havia estat titular la Sra. R.S.D., al Sr. J.N.S. la nua propietat de la botiga segona, dels pisos primer i segon de la planta segona, del pis primer de la planta tercera i de tota la planta quarta de la casa situada al carrer de Les Escoles número 00 de Sant Julià de Lòria i a la Sra. M.R.N.S. la nua propietat de la botiga primera, dels pisos primer i segon de la planta primera i del segon de la planta tercera de la mateixa casa,

quedant en indivisió la nua propietat dels restants béns i drets de la difunta Sra. R.S.D., a excepció del líquid numerari que seria del Sr. J.N.C. (foli 72 i ss).

D'altra banda, el Sr. J.N.C. va morir en data 11 de juliol del 1984 (foli 30) i no es discuteix que el dia 13 de març de 1987 els Srs. J. i M.R. N.S. van comparèixer novament davant de Notari manifestant que, ocorreguda la defunció de llur pare, usufructuari de tots els béns i drets que pertanyien a la Sra. R.S.D., els compareixents s'adjudicaven proindivís i a parts iguals la propietat plena, lliure i exclusiva dels citats béns i drets que enumeraven (foli 27).

II.- En aquestes circumstàncies, el dia 4 de març del 2014 la Sra. M.R.N.S. va promoure un expedient de jurisdicció voluntària davant de l'Hble. Batllia sol·licitant que es declarés el seu dret a cobrar la quarta trebel·liànica de l'herència de la seva difunta mare, petició a la què es va oposar el Sr. J.N.S. i l'Aute de data 15 de setembre del 2014 va decidir arxivar-lo per entendre que aquest procediment no era procedent quan existia contraposició d'interessos entre les parts afectades, com era el cas (foli 25).

Per aquesta raó, el dia 5 de juny del 2015 la representació processal de la Sra. M.R.N.S. va formular la demanda que dóna origen al present procediment sol·licitant que es declarés que la seva mandant tenia dret a detraure els béns de l'herència que ella interessés per adjudicar-se'ls lliures del gravamen fideïcomissari en pagament de la quarta trebel·liànica que li corresponia, la representació processal del Sr. J.N.S. s'hi va oposar al·legant, amb caràcter principal, la prescripció de l'acció. Subsidiàriament, sol·licitava que es desestimés íntegrament la demanda formulada per l'adversa i se la condemnés a abonar les costes del procediment i, més subsidiàriament encara, que s'estimés que la detracció, o reclamació, de la citada quarta caldria fer-la al fideïcomissari en les condicions que explicitava. En resposta a aquests arguments, la Sentència objecte del present recurs va desestimar la demanda formulada, entenent que l'acció havia prescrit, atès que entre la data de la defunció de la Sra. R.S.D. i la petició de la citació a judici havien transcorregut 37 anys i sis mesos, de tal manera que havia transcorregut en escriu el termini

de 30 anys establert per l'Usatge *Omnes Causae*, imposant a l'agent les costes del procediment .

III.- Contra l'esmentada resolució s'alça la representació processal de la Sra. M.R.N.S. argumentant, en primer lloc, que l'Usatge citat no va canviar els terminis de prescripció inferiors als 10 anys, ni els superiors als 30, sinó que únicament va substituir les prescripcions romanes de 10 i 20 anys, de tal manera que perviuen els superiors als 30 anys que la resolució d'instància estimava aplicables al supòsit que és objecte del present litigi, però aquest argument no es pot estimar.

En efecte, existeix un consens a la doctrina tradicional en el sentit que el termini de prescripció que resulta de l'Usatge *Omnes Causae* té el seu origen en una disposició del Codi de Teodosi 4,14,1-3, que establia que totes les accions, fins i tot les que abans es consideraven imprescriptibles, prescrivien en un termini de 30 anys, termini que va recollir igualment el Llibre X, títol II, llei 3ª del *Fuero Juzgo*, que finalment van ser els antecedents de l'Usatge *Omnes Causae*, que es troba en el llibre VII, Títol II, Constitució 2a del volum I^r de les Constitucions i altres de drets de Catalunya i que la jurisprudència dels Tribunals andorrans ha aplicat de forma reiterada. És cert que la relació del citat Usatge i el capítol 44 del *Recognoverunt Proceres* va portar a la doctrina (Fontanella) a considerar que aquest termini únic sols va substituir els de 10 i 20, deixant subsistents els inferiors a aquests, o els superiors a 30.

No obstant, per un cantó, el termini que entén aplicable la resolució d'instància és el de 30 anys i, per un altre, com excepció a aquesta norma sols es recull la prescripció de 40 anys en relació a l'acció hipotecària (Llibre I, títol XIII, capítol 44 del volum 2n de les *Constitucions i altres drets de Catalunya*), pel que fa als drets a favor e les esglésies i les causes pies (Novel·la 131 i Codi 2,24,2) o en relació al lluïsmen a favor del fisc (Llibre VII, títol II, Constitució 9a del volum 2n de les *Constitucions i altres drets de Catalunya*), que, a part de que la seva aplicació és discutible en l'actualitat, no es poden relacionar amb el supòsit objecte del present litigi.

IV.- Argumenta igualment la recurrent que en el marc de la problemàtica resolta per l'Aute d'aquest Tribunal de 25 de setembre del 2003 no es fa referència a cap termini de prescripció en la reclamació de la quarta trebel·liànica, sinó exclusivament a la necessitat de que l'hereu fiduciari que la vol detreure hagi acceptat l'herència i hagi confeccionat un inventari de la mateixa en la forma i en el temps que es contempla per l'acceptació de l'herència a benefici d'inventari, ja que es tracta d'una facultat i, en relació a les facultats, no s'aplica la prescripció i aquesta Sala comparteix aquest raonament.

En efecte, la substitució fideïcomissària coneguda com *si sine liberis decesserit* es configura com un fideïcomís establert sota la condició de que el fiduciari no tingui fills, que aquests no el sobrevisquin, o que no arribin a l'edat de testar, de tal manera que el fet que determina la delació hereditària a favor del fideïcomissari és la mort sense descendència del primer instituït, mentre que si el fiduciari té fills esdevé a partir d'aquell moment hereu lliure, norma que té el seu origen en el dret romà, concretament en la denominada llei *cum avus*, que es troba en el Digest 35,1,102, que es va establir per motius de pietat i que es confirma al Codi 6,42,30.

Per aquest motiu, mentre no es compleix la condició, el fiduciari té una titularitat claudicant que li permet usar i gaudir dels béns objecte del fideïcomís fent seus els fruits que aquests produeixin, però no disposar dels mateixos, a menys que ho hagués autoritzat el fideïcomitent, ho autoritzin els fideïcomissaris (Codi 6,42,11), tingui com finalitat que el fiduciari pugui fer seu el que per legítima li correspongui, el seu import es destini a pagar deutes o càrregues hereditàries, a atendre les despeses de conservació o refacció dels béns fideïcomesos, o respongui a la voluntat del fiduciari de detraure la quarta trebel·liànica que li correspongui.

D'altra banda, la quarta trebel·liànica, també denominada pegasiana, permet al fiduciari fer seva una quarta part de l'herència objecte del fideïcomís amb la finalitat de que aquest dret l'incentivi a acceptar l'herència, com posen de relleu la Instituta 2,23,5, el Codi 6,50,2 i el Digest 36,1,1-2, es configura com

una *pars bonorum* durant la vigència del fideïcomís, es converteix en *pars valoris bonorum* una vegada produïda la delació fideïcomissària i el fiduciari se la pot adjudicar en béns de l'herència, o en diners, sense perjudici de la facultat del fideïcomissari d'impugnar aquesta atribució si considera que s'ha fet de forma incorrecta. Cal tenir en compte igualment que, per tal de reclamar aquesta quarta, no és precís que s'acrediti que el fiduciari no pot tenir fills, ja que si els tingués no sols retindria la quarta que havia cobrat, sinó que rebria, com hereu lliure, tota l'herència que se li havia atribuït.

Finalment, malgrat la facultat de reclamar aquesta quarta ha quedat suprimida per la Llei 46/2014 de 18 de desembre de la successió per causa de mort, que va entrar en vigor el dia 1 de gener del 2016, en la seva disposició transitòria quarta la citada Llei disposa que els fideïcomisos es regiran pel dret vigent en el moment de la mort del fideïcomitent, en aquest cas l'any 1977, encara que les normes d'aquesta Llei relatives als efectes del fideïcomís mentre està pendent s'apliquen als fideïcomisos ordenats en successions obertes abans de la seva entrada en vigor.

V.- Malgrat això, aquesta detracció està subjecta al compliment d'una sèrie de requisits, ja que és precís que es tracti d'una substitució fideïcomissària universal (Digest 35,2,1,47), cal que el fiduciari accepti l'herència fideïcomesa (Codi 6,30,14,22), que el fideïcomitent no hagi prohibit la seva detracció i que el fiduciari faci inventari dels béns que ha rebut en fideïcomís en el temps i forma que es preveu per l'acceptació a benefici d'inventari (Codi 6,30,14,22 i Llibre VI, Títol VIII, Vol. I, Constitucions 1^a, 2^a i 3^a de les Constitucions i altres drets de Catalunya), però ni en la citades disposicions, ni en la jurisprudència d'aquesta Sala es fa menció de que estigui sotmesa a un termini de prescripció.

En aquest sentit, cal destacar que el dret a la quarta l'adquireix el fiduciari en el moment en què accepta l'herència com una facultat compresa dins del dret que ha ingressat al seu patrimoni amb l'acceptació i, d'acord amb allò que disposa la Instituta 2,23,5, la reté posteriorment *iure hereditario*, fet que equival, segons l'esmentada disposició, a convertir-lo en successor universal

del fideïcomitent per aquesta quarta, de tal manera que pot fer-la seva adjudicant-se béns de l'herència o, en cas contrari, transmetre aquesta facultat als seus hereus, que poden exercitar-la, o no, reclamant el seu import al fideïcomissari, raó per la qual s'ha d'entendre que la possibilitat de detreure la quarta no prescriu.

VI.- En estimar-se aquest motiu del recurs, procedeix ordenar el retorn de les actuacions a la Batllia per tal d'entrar a conèixer el fons del litigi a fi de respectar el doble grau de jurisdicció, sense fer especial pronunciament pel que fa a les costes de la instància, ni tampoc pel que es refereix a les d'aquesta alçada, de conformitat amb la facultat que atorga als Tribunals el capítol X de la Novel·la 82.

Vistos la legislació vigent i els Usos i Costums aplicables al present cas,

La Sala Civil del M.I. Tribunal Superior de Justícia d'Andorra,

DECIDEIX

ESTIMAR el recurs d'apel·lació interposat per la representació processal de la Sra. M.R.N.S. contra la Sentència dictada per l'Hble. Tribunal de Batlles en data 4 de setembre del 2017, que REVOQUEM íntegrament, ordenant el retorn de les actuacions a la Batllia per tal de conèixer sobre el fons del litigi.

Així per aquesta nostra resolució, de la qual en serà tramés testimoni a l'Hble. Presidenta de la Batllia, per al seu coneixement i als efectes escaients, definitivament jutjant, ho pronunciem, manem i signem.-